

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2025.2.42>

**В. К. Колпаков**

доктор юридичних наук, професор,  
завідувач кафедри конституційного та адміністративного права,  
Запорізького національного університету  
ORCID ID: 0000-0002-8580-3261

**Є. В. Курінний**

доктор юридичних наук, професор,  
професор кафедри конституційного та адміністративного права,  
Запорізького національного університету  
ORCID ID: 0000-0002-3069-3405

**М. В. Титаренко**

PhD,  
доцент кафедри конституційного та адміністративного права,  
Запорізького національного університету  
ORCID ID: 0000-0001-8200-2680

## ЕЛЕКТРОННИЙ УРЯД СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

*Дану статтю присвячено дослідженню поняття «електронний уряд» та його реалізації в сучасній демократичній державі. Проаналізовано наукові підходи до визначення електронного уряду, надано окремі характеристики досліджуваному поняттю. З'ясовано, що передумовою для формування сучасної моделі електронного урядування є розвиток електронних форм взаємодії в економічній сфері, що обумовлене вартісними передумовами та швидшими процесами імплементації нових рішень у порівнянні з політичною та державними сферами, а пізніше електронне урядування зазнало публічного контролю та упорядкування державним механізмом.*

Обґрунтовано, що поняття електронного уряду є комплексним, тому електронний уряд виключно як технологічну складову, або виключно як набір необхідних управлінських рішень не є правильним з огляду на комплексність та складність даного питання. Для впровадження в практичну площину всіх цілей діяльності електронного уряду варто також врахувати необхідність наявності оптимального нормативного забезпечення, що також формує власне місце у системі існування електронного уряду.

Запропоновано визначення електронного уряду як системи відносин, при яких через технологічний інструментарій та уповноважених суб'єктів задовольняються потреби у доступі громадян та інших приватних суб'єктів до публічних послуг, реалізуються їх права, а також гарантуються свободи з урахуванням вимог сучасного демократичного суспільства, до яких можна віднести: наявність механізму захисту прав, свобод та законних інтересів приватних учасників правовідносин; дотримання принципів права (різних галузей, оскільки немає підстав обмежити сферу реалізації досліджуваних правовідносин виключно до сфери дії адміністративного права); наявність механізму зовнішнього позаурядового контролю для реалізації завдань системи стримування-протидії у сучасній державі.

**Ключові слова:** електронне урядування, електронний уряд, цифрова держава, електронні послуги, публічне управління, публічне адміністрування.

**Постановка проблеми.** Сучасні тенденції формування демократичної держави та громадянського суспільства свідчать

про появу нових форм управління та адміністрування. Впровадження електронних моделей управління в державні процеси

є відносно новим вираженням існування усталених зв'язків, які потребують суттєвого переосмислення та перегляду. Електронний уряд є однією із форм реалізації електронного урядування, яке зайняло важливе місце в системі державно-приватних відносин. Саме тому, дослідження електронного уряду як форми управління та адміністрування продовжує викликати науковий інтерес та нові наукові дискусії.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Електронне урядування останнє десятиліття активно обговорюється в наукових колах. Це сприяло формуванню групи дослідників, які його детально досліджують та вивчають. Так, пропонуємо звернути уваги на наукові розробки таких дослідників, як І. Сухан, В. Ємельянова, А. Семенченко, С. Оксентюк, І. Куспльак, Ю. Бисага, С. Дубова, Д. Дубов, В. Чечерський та ін.

Проте, пропонуємо по-новому погляду на електронний уряд у контексті формування нових демократичних ідеалів суспільства та з урахуванням державних вимог його реалізації.

**Метою даної статті** є формування уявлення про електронний уряд як форму електронного управління та адміністрування в демократичному сучасному суспільстві та державі.

**Наукова новизна статті** полягає у формуванні комплексного наукового підходу до визначення електронного уряду як форми електронного управління та адміністрування в демократичному сучасному суспільстві та державі.

**Методи дослідження.** При підготовці даної роботи було застосовано комплекс методів наукового пізнання, які дозволили розкрити запропоновану тематику та досягти поставленої мети. Серед використаних методів було застосовано метод аналогії, метод порівняння, метод документального аналізу, системний метод, метод аналізу.

**Виклад основного матеріалу.** Пропонуємо звернутись до наукових концепцій визначення електронного урядування, які сформувались в наукових колах сучасної незалежної України.

Зокрема, Перегуда І. зазначає, що електронним урядуванням слів вважати тип

організації управління державою, який, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології, спрямований на підвищення ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади, одночасно сприяючи організованому залученню національних та міжнародних установ, широкої громадськості та комерційних структур. Разом з тим, в результаті аналізу автор приходить до висновку, що більшість дослідників розглядають електронне урядування як наріжний камінь нової демократичної моделі інформаційної ери, а також як засіб підвищення ефективності державного управління та адміністрування. Тому що технології електронного урядування дозволяють громадянам і громадським організаціям брати ефективну участь у процесах формування та реалізації державної політики [1, с. 316, 318].

Також досить цінними є думки дослідника про те, що термін «електронний уряд» вперше з'явився в 1990-х роках, коли відбувся прогрес інформаційних технологій та Інтернету, що сприяло введенню цього поняття. Прагнучи покращити доступ громадян до державних послуг, такі країни, як США, Великобританія, Сінгапур та інші, починають впроваджувати онлайн-платформи та послуги, що виявляється особливо ефективним у цій справі. Пізніше країни почали активно впроваджувати онлайн-сервіси, електронні форми заявок, реєстрацію та різні інші послуги, все це відбувалось з метою економічної та ресурсної ефективності [1, с. 314].

Зазначене дозволяє припустити, що передумовою для формування сучасної моделі електронного урядування є розвиток електронних форм взаємодії в економічній сфері, що обумовлене вартісними передумовами та швидшими процесами імплементації нових рішень у порівнянні з політичною та державними сферами. Пізніше електронне урядування зазнало публічного контролю та упорядкування державним механізмом.

Сухан І. вважає, що розвиток електронного урядування є одним із ключових напрямів цифрової трансформації державного управління в Україні. Цей процес спрямований на підвищення ефективності державних інституцій, забезпечення про-

зорості у прийнятті рішень та поліпшення якості взаємодії між владою, громадянами та бізнесом. Однак впровадження електронного урядування потребує ґрунтовного правового забезпечення, яке відповідатиме сучасним викликам цифровізації та інтеграції до європейського цифрового простору. Дослідження цієї теми є актуальним, оскільки саме правові аспекти визначають рамки, у яких функціонує електронне урядування, та впливають на його подальший розвиток [2, с. 85-86].

Щодо електронного уряду, який є складовою електронного урядування, варто цілком погодитись із думкою Чечель О., який зазначає, що впровадження Е-уряду зумовлене, з одного боку, всебічними процесами формування інформаційного суспільства, вимогами сучасного суспільного розвитку, з іншого – прагненням більшості держав світу стати найбільш конкурентоспроможними в мінливих умовах економіки, заснованої на знаннях [3, с. 74-75]. Щодо якісних змін, які може впровадити Україна, започаткувавши ефективну модель електронного уряду, Чечель О. зазначає, що реалізація Е-уряду: підвищує якість надання адміністративних послуг громадянам та роботу державного апарату, удосконалюючи взаємодію між органами державної влади, місцевого самоврядування, комерційним сектором та громадянами; налагоджує інформаційні комунікації між органами влади; впроваджує електронну демократію (забезпечуючи відкритість та прозорість у відносинах між державою і суспільством); знижує рівень корупції та адміністративні бар'єри; покращує образ України на міжнародній арені, закріплюючи сприйняття нашої держави у світі як невід'ємної частини європейської системи міжнародних відносин [3, с. 80].

Щодо визначення електронного уряду Погребняк І. вказує на те, що існує багато визначень е-government: від використання ІТ для вільного пересування інформації з метою подолання фізичних кордонів традиційного паперу до використання технології для підвищення доступності та поставки державних послуг для громадян, ділових партнерів і співробітників. Усі визначення е-government можна умовно

розділити на чотири групи: ті, які зосереджені виключно на теоретичному підході та можливих змінах у суспільстві внаслідок впровадження е-government; ті, що звертають увагу на прикладний характер е-government і зосереджені на структурних елементах концепції; ті, які розглядають тільки технічні моменти – варіанти будівництва мережі, необхідні апаратні засоби і програмне забезпечення; ті, що орієнтовані на комплексне вивчення проблематики та забезпечення максимальної ефективності державного управління [4, с. 28].

З наведеного зрозуміло, що розглядати електронний уряд виключно як технологічну складову, або виключно як набір необхідних управлінських рішень не є правильним з огляду на комплексність та складність даного питання. Для впровадження в практичну площину всіх цілей діяльності електронного уряду варто також врахувати необхідність наявності оптимального нормативного забезпечення, що також формує власне місце у системі існування електронного уряду.

Разом з тим дослідник пропонує наступне визначення е-government: спосіб організації державної влади за допомогою систем локальних інформаційних Інтернет-мереж і сегментів глобальної інформаційної мережі, що забезпечує функціонування певних служб в режимі реального часу і робить максимально простим і доступним щоденне спілкування громадянина з офіційними установами. На практиці це означає організацію управління державою і взаємодію з фізичними, юридичними особами шляхом максимального використання в органах публічної адміністрації сучасних інформаційних технологій. Це передбачає можливість будь-якої особи через інформаційно-комунікаційні засоби звернутись до органів державної влади, органів місцевого самоврядування для отримання необхідної інформації, і головне, адміністративних послуг. У структурі е-government можна виокремити три компоненти: технічну сторону (інтернет, стільниковий зв'язок, супутниковий зв'язок, географічні інформаційні системи); внутрішню урядову інфраструктуру, аналог корпоративної мережі; зовнішню інформаційну інфра-

структуру, яка взаємодіє з громадянами та юридичними особами [4, с. 29-30].

Останнє наведено, вважаємо, є цілком обґрунтованим та враховує системний характер та складність досліджуваного поняття.

Фактично електронний уряд повинен враховувати як технічну складову, так і нормативну, суб'єктну та інституційну. Електронний уряд є системою відносин, при яких через технологічний інструментарій та уповноважених суб'єктів задовольняються потреби у доступі громадян та інших приватних суб'єктів до публічних послуг, реалізуються їх права, а також гарантуються свободи з урахуванням вимог сучасного демократичного суспільства, до яких можна віднести: наявність механізму захисту прав, свобод та законних інтересів приватних учасників правовідносин; дотримання принципів права (різних галузей, оскільки немає підстав обмежити сферу реалізації досліджуваних правовідносин виключно до сфери дії адміністративного права); наявність механізму зовнішнього позаурядового контролю для реалізації завдань системи стримування-протидії у сучасній державі.

Перелік основних засад справедливо можна доповнити низкою принципів реалізації електронного урядування, передбачених Концепцією 2017 року: цифровий за замовчуванням - забезпечення будь-якої діяльності органів влади (у тому числі надання публічних послуг, забезпечення міжвідомчої взаємодії, взаємодії з фізичними та юридичними особами, інформаційно-аналітичної діяльності) передбачає електронну форму реалізації як пріоритетну, а планування та реалізацію будь-якої реформи, проекту чи завдання - із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій; одноразове введення інформації - реалізація підходу, за якого фізичні та юридичні особи лише один раз подають інформацію до органів влади, а у подальшому ця інформація повторно використовується органами влади для надання публічних послуг та виконання інших владних повноважень з дотриманням вимог захисту інформації та персональних даних; сумісність за замовчуванням - здійснення проектування

та функціонування інформаційно-телекомунікаційних систем в органах влади відповідно до єдиних відкритих вимог та стандартів для забезпечення їх подальшої сумісності та електронної взаємодії та повторного використання; доступність та залучення громадян; відкритість та прозорість; довіра та безпека [5].

Передбачені принципи здебільшого відображають технічну складову реалізації електронного урядування, проте, цілком повно демонструють готовність держави до впровадження цифрових рішень.

Варто також навести наступне визначення електронного уряду, запропоноване у дослідженні В. Політанського: і: електронний уряд - це модернізований процес державного управління згідно з новими умовами сучасного суспільного розвитку, що має на меті підвищення рівня участі громадян за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій у питаннях державотворення та базується на принципах прозорості, відкритості влади і орієнтації на максимально ефективне виконання законів й обслуговування суспільства [6, с. 29]. Такий діяльнісний підхід також вдало відображає регулювання існуючого стану цифрових публічних відносин у державі.

Також варто погодись із тим, розвитку електронного уряду має передувати створення відкритого суспільства, відкритої економіки, що закономірно передбачає глибокі зміни в інформаційному обміні, створення умов доступу громадян і суспільства загалом до інформації, що раніше для них була повністю або частково закритою. Зрештою, розвиток електронного уряду належить до категорії інфраструктурних, суспільно значущих, стратегічних проєктів. А тому з упевненістю можна сказати, що суть будь-якого проєкту електронного уряду, реалізованого в будь-якій країні, - це завжди впровадження корпоративної інформаційної системи згідно з наявними у національному масштабі потребами [6, с. 31].

На наш погляд, для реалізації завдань електронного уряду також слід на нормативному рівні визначити цифрові права громадян, оскільки зазначене позитивно вплине на захист останніх та дотримання концепції людиноцентричної держави.

**Висновки.** Отже, формування нового електронного уряду є тривалим та багатокомпонентним процесом, який у кінцевому результаті повинен призвести до реалізації завдань функціонування держави з урахування технологічних нововведень, але зі збереженням істинних цінностей демократії та верховенства права. Різні наукові підходи до визначення електронного урядування свідчать про складність даного явища в правовій площині та підтверджують потребу у проведенні подальших наукових досліджень.

**Список використаної літератури:**

1. Перегуда Н. І. Становлення та впровадження категорії «електронне урядування» в публічне управління. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 314-319. DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.2.41>
2. Сухан І. С., Сенько А. І. Електронне урядування в Україні: правові аспекти та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 4. С. 84-88. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.13>
3. Чечель О. Ю. Розвиток інформаційного простору та Е-уряду в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2016. Вип. 3. С. 74-81.
4. Погребняк І. Є. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування. *Право та інновації*. 2014. № 3. С. 26-35.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 20 вересня 2017 р. № 649-р . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-p#Text>
6. Політанський В. Електронний уряд як основний елемент структури електронного урядування. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019. № 3. С. 27-32.

**Kolpakov V. K., Kurinnyi Ye. V., Tytarenko M. V. Electronic government of a modern democratic state**

*This article is devoted to the study of the concept of «electronic government» and its implementation in a modern democratic state. Scientific approaches to the definition of electronic government are analyzed, and certain characteristics of the concept under study are given. It is found that the prerequisite for the formation of a modern model of electronic government is the development of electronic forms of interaction in the economic sphere, which is due to cost prerequisites and faster processes of implementing new solutions compared to the political and state spheres, and later electronic government underwent public control and regulation by the state mechanism.*

*It is substantiated that the concept of electronic government is complex, therefore electronic government exclusively as a technological component, or exclusively as a set of necessary management decisions is not correct given the complexity and complexity of this issue. To implement all the goals of electronic government in practice, it is also worth considering the need for optimal regulatory support, which also forms its own place in the system of existence of electronic government.*

*A definition of e-government is proposed as a system of relations in which, through technological tools and authorized entities, the needs of citizens and other private entities in accessing public services are satisfied, their rights are realized, and freedoms are guaranteed taking into account the requirements of a modern democratic society, which include: the presence of a mechanism for protecting the rights, freedoms, and legitimate interests of private participants in legal relations; compliance with the principles of law (of various branches, since there is no reason to limit the scope of the studied legal relations exclusively to the scope of administrative law); the presence of a mechanism of external non-governmental control for the implementation of the tasks of the system of checks and balances in a modern state.*

**Key words:** e-government, e-government, digital state, e-services, public management, public administration.